

תוכן עניינים

5.....	מבוא	
7.....	1. סקירה ספרותית	
	1.1 הגיל השלישי	7
	1.1.1 הגיל השלישי וזקנה	7
	1.1.2 הגיל השלישי וזקנה במדינת ישראל	
10	1.2 תרבות הפנאי בקרב אוכלוסיית הקשישים בישראל	
10	1.2.1 תאוריות חברתיות אודות הגיל השלישי	
12	1.2.2 פעילויות תרבות ופנאי בגיל השלישי	
	1.3 תחושת ביטחון בגיל השלישי	14
	1.3.1 תחושת ביטחון נתפסת של הקשיש	14
	1.3.2 תפקיד השיטור הקהילתי והעירייה בביטחון הפיזי של הקשיש	16
	1.3.3 חשיבות המדינה בתחושת הביטחון של הקשיש	17
19.....	2. שיטת המחקר	
	2.1 שאלת המחקר	19
	2.2 שדה המחקר	19
	2.3 כלי המחקר	19
	2.3.1 ניתוח טקסט	20
	2.3.2 ניתוח השוואתי	20
	2.3.3 ניתוח איכותני	20
	2.4 ניתוח הממצאים	20
21.....	3. ממצאים	
	3.1 זכויות הקשיש במדינת ישראל	21
	3.2 יחס עיריית כפר סבא לקשישים בעירה	24
	3.2.1 נתונים על העיר כפר סבא	24
	3.2.2 יחס העיר לקשישים	25
	3.2.3 ריאיון עם מנהלת מחלקת הרווחה	26
	3.2.4 השוואה מול עיריית רעננה	28
	3.3 מועדון הגמלאים סירקין ותרומתו לקשיש	29
	3.3.1 נתונים מהאתר של מועדון הגמלאים	29
	3.3.2 סקר שביעות רצון ושימוש בקרב הגמלאים	29
	3.3.3 השוואה מול מועדון הזהב של עיריית רעננה	32
33.....	4. דיון וסיכום	
	4.1 תפקיד המדינה, העיר והקהילה מול הקשיש	34
	4.2 בין בית לחוץ, בין קשיש מסוגל ולא מסוגל	35
	4.3 סיכום והצעות למחקרי המשך	35

37..... מקורות .5

מבוא

במדינת הרווחה, מטרתם של הרשויות ושל המדינה, למעשה, להביא לכך שהגורמים החלשים בחברה יטופלו, ככל הניתן. הטיפול, בדרך כלל, עוסק ברווחתם של ילדים, אנשים הסובלים מנכות כזו או אחרת, הורים חד הוריים, וגם, קשישים המגיעים לגיל הפנסיה ואינם מסוגלים עוד לעבוד. חלקים אלו בחברה היו בעבר הרחוק, לפני ייצובה של המדינה בתור מוקד הכוח המרכזי, מטופלים על ידי המשפחה או על ידי הקהילה. כעת, המדינה לקחה על עצמה את טיפולם, בעוד שלא פעם ישנם אוכלוסיות הנותרות בין הכיסאות וכבר אינן יכולות להיות מטופלות בידי המשפחה, שנוקקת למדינה כעת, ואילו למדינה אין את הפתרון עבורם.

במידה רבה, זהו המצב הקיים עבור הקשישים במדינת ישראל (ובעולם המערבי בכלל). הקשישים בעידן הנוכחי, מגיעים לגילאים מאוחרים עד מאד, והדבר משפיע בצורה אקוטית הן על המדינה ועל כלכלת המדינה, והן על משפחת הקשיש, אשר נדרשת להתמודד עם בעיות חדשות, עם כישלון הגוף בשלב מסוים, ועל הצורך לטפל ולסעוד אותו. זאת ועוד, הקשישים הפורשים לפנסיה בגיל 'מוקדם' באופן יחסי, מגלים שנותר להם זמן רב של מובטלות, חוסר מעט, ובעיקר תחושה של חוסר שייכות וחוסר יכולת להיות מועילים לאיש, ולכן נדרשים למלא את ימיהם בפעילויות פנאי.

בעשורים האחרונים ישנם מחקרים ותיאוריות רבות הבוחנות את המתרחש בקרב קשישים ואת החוויה של תקופת הפנסיה, הנחווית בעיני רבים כתקופה טראומטית במיוחד, בעיקר עבור אלו שעוברים מיום בהיר אחד מעובדים חרוצים עתירי ניסיון וצורך בעבודה, לפנסיונרים החוזרים לחיק משפחותיהם אשר נאלצים להכיר מחדש את ביתם, בו לא נטו לשהות למשך זמן רב כל חייהם. במסגרת אותם מחקרים, תיאוריות אשר יוצגו בסקירה הספרותית, מנסה לתת פירוש והבנה כיצד המדינה יכולה להעניק סיוע לאותם קשישים ולמשפחותיהם, אם במסגרת המדינתית (ביטוח לאומי) או במסגרת העירונית.

אכן, המסגרת העירונית מהווה את אחד השחקנים המשמעותיים עבור הקשיש, כי היא זו שלמעשה יכולה לממש מדיניות ממשלתית ולהציע שירותים מסוימים אשר יספקו לקשישים את אותם חיים בגיל השלישי אותם הם עדיין לא למדו להכיר. בשל כך, עיריות רבות מצביבות על דגלם לסייע לאותם קשישים למצוא תכלית חדשה לחיים, תוך שהם מסייעים לספק את אותם פעילויות פנאי, הכוללות גם יצירה חדשה של קשרים וחיי חברה עם בני גילם, שבדרך כלל מתרחשת במועדונים הייחודיים לגילאים אלו.

מחקר זה יבקש לבחון את האופן שבו עירייה אחת עושה בדיוק זאת, כדי לענות על שאלת המחקר, **כיצד עיריית כפר סבא מספקת מענה לגיל השלישי, כאשר אלו מגיעים לגיל הפנסיה?**

כדי לענות על שאלה זו, בעבודת מחקר זו יוצג מגוון מתודות המשלבות בין מחקר על המדיניות המקומית והממשלתית, תוך השוואה בין עיריית כפר סבא לעיריית רעננה, ותוך שילוב עם מחקר איכותני מצומצם.

הגיל השלישי מהווים חלק גדול באוכלוסייה, אשר עשה רבות למדינה לאורך כל חייו. החשיבות של מחקרים אלו, הינה כדי לספק לאותם קשישים את התנאים הטובים ביותר, לרווחתם עת הגעת זמנם למנוחה ונחלה.

1. סקירה ספרותית

1.1 הגיל השלישי

1.1.1 הגיל השלישי וזקנה

הגיל השלישי הינו טווח גילאים מתקדם בשלב האחרון במחזור חיי הפרט, אשר מגיע לאחר תקופת גיל המעבר וגורס לתפקוד שונה של הפרט במרבית המקרים. פרט אשר הגיע לגיל השלישי בחייו הינו פרט אשר מיצה את מרבית תחולת חייו. הגדרת הגיל השלישי באה לידי ביטוי במרבית המקרים בהתבסס על תוחלת חיים, ולא על זקנה מנטלית. יש לתת את הדעת כי פרט אשר מגיע לגיל השלישי יראה סימנים הן פיזיים והן רגשיים הנובעים מתוך הגעתו לגיל זה, אך הגיל המספרי הוא זה הקובע כי הפרט הוא אכן משתייך לגיל השלישי כעת. עם זאת, ההגדרה 'הגיל השלישי' שונה מזו של 'זקנה', מאחר והגיל השלישי נקבע במידה רבה על ידי גיל כרונולוגי ואילו זקנה נקבעת על ידי משמעותיות תרבותיות. הגדרת גיל הזקנה אינה אחידה בתרבויות שונות, כאשר תרבויות מסוימות שמות דגש על הופעת סימני זקנה פיזיים ואילו אחרות שמות דגש על מעמד חברתי ומשפחתי (חזן, 2010).

גיל הינו פרק הזמן מן הלידה ועד תקופה מסוימת בחיים, על פי הגדרתו של מילון אבן שושן. על פי הספרות, גיל הוא דווקא מונח כרונולוגי אשר בא לשקף את כשירותו האישית של הפרט על פי אמות מידה של תפקודים גופניים, ביולוגיים, קוגניטיביים, רגשיים וחברתיים. אם כן, גילו של הפרט נקבע על פי שילוב ששת הגילאים השונים של הפרט – הגיל הביולוגי, הגיל ההכרתי, הגיל הרגשי, הגיל החברתי, הגיל התפקודי והגיל הכרונולוגי. על פי כל אלה נקבע הימצאותו של הפרט בשלב הזקנה לחייו. עם זאת, קביעה זו מתבססת במידה רבה על המשמעות החברתית המשתייכת לגילאים שונים (שם).

כאשר בוחנים את הסתכלותה של התרבות המערבית על שלב הזקנה בחיי הפרט, ניתן לראות כי בחינת הגיל מתבצעת באופן אינדיבידואלי עבור כל פרט ופרט. החלוקה בין תקופת גיל המעבר לתקופת גיל הזקנה משתנה באופן מהותי מפרט אחד למשנהו, כאשר הגדרתה הינה הגדרה גמישה. דבר זה אינו עומד בקנה אחד עם ההסתכלות על גילאים מוקדמים יותר בהתפתחות הפרט, כאשר גילאים אלו תחומים בגילאים כרונולוגיים ספציפיים המגדירים את הכניסה והיציאה לאותם שלבים במסלול החיים. על אף ההבדלים האינדיבידואליים בין הפרטים השונים, ניתן לראות בגיל 65 בתור שער הכניסה לזקנה צעירה. בגיל זה, ניתן יהיה לראות סימנים פיזיים ורגשיים של התפתחות הפרט לכיוון גיל הזקנה. בהמשך, הפרט עובר עוד שני שערים אשר מתרחשים במסגרת הגיל השלישי, והם הזקנה האמצעית בגיל 75 בערך והזקנה המופלגת בגיל 85 בערך. קביעת גילאים אלו בתור נקודות ציון בגיל השלישי מבוססת על השינויים המתרחשים בחיי הפרט בהגיעו לאותם גילאים, כאשר לכל אחד מהם השפעות רחבות טווח. ניתן להגיד כי הגיל השלישי, וכל אחד מנקודות הציון בו, מביא להפתחה הן בחוסן הרגשי והן בחוסן הבריאותי אשר מעידים על השלב ההתפתחותי של הפרט (Victor, 2013).

כאשר בוחנים את הגיל השלישי או את הזקנה בתור שלב התפתחותי, יש לתת את הדעת לתאוריית ההתפתחות של אריק אריקסון. אריקסון, אשר הגה את תאוריית השלבים הפסיכו-חברתית, זיהה את שלב הזקנה בתור אחד משלבי ההתפתחות של חיי האדם. בתאוריית השלבים של אריקסון, כל שלב התפתחותי בחיי הפרט גורס להתקדמות לעבר התפתחות תקינה או לא תקינה באותו שלב.